

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/44/142-146>

Xalidə Atakışiyeva

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
magistrant

<https://orcid.org/0009-0007-9513-5803>
atakishiyeva.khalida.2023@unec.edu.az

Biznes problemlərinin həllində informasiya təminatının rolu və əhəmiyyəti

Xülasə

Müasir biznes dünyasında düzgün qərar qəbul etmək müəssisələrin uğuru üçün çox vacibdir. Bu qərarların düzgün verilməsi isə məlumatın keyfiyyəti və əlçatanlığına bağlıdır. İnformasiya təminatı müəssisələrə düzgün və vaxtında məlumat əldə etməyə kömək edir. Əgər məlumatlar vaxtında və düzgün təqdim edilməzsə, müəssisə bazarda mövqeyini itirə bilər. İnformasiya yalnız məlumat toplamaq deyil, həm də onu düzgün təhlil edib istifadə etmək deməkdir. İnformasiya təminatı biznesin maliyyə, əməliyyat və strateji problemlərini düzgün həll etməyə kömək edir. Yanlış və ya çatışmayan məlumatlar müəssisəni riskə ata bilər. Müasir informasiya sistemləri, məsələn, ERP, CRM və BI sistemləri məlumatları mərkəzləşdirərək rəhbərlərə real vaxtda doğru məlumatlar təqdim edir (Stair & Reynolds, 2021). Bu sistemlər rəhbərlərə, dəlillərə əsaslanan qərarlar verməyə kömək edir. Məsələn, satış statistikası və müştəri rəyləri rəhbərliyə düzgün qərarlar verməkdə kömək edir. Eyni zamanda, məlumatların düzgün təhlili strateji planlaşdırmada da vacibdir, çünki uzunmüddətli məqsədlər və risklər üçün məlumatlar lazımdır. İnformasiya təminatı həm də müəssisələrə qarşılaşdıqları çətinlikləri vaxtında aşkar edib həll etməyə imkan verir. Məsələn, satışlar azaldıqda və ya maliyyə xərcləri artdıqda, düzgün qurulmuş informasiya sistemləri bu problemləri tez bir zamanda tapıb həll yolları təqdim edir. Bu, şirkətləri yalnız reaktiv deyil, həm də proaktiv idarə etməyə yönəldir və onların daha çevik və rəqabətə davamlı olmasına kömək edir.

Açar sözlər: *Informasiya təminatı, biznes qərarları, informasiya sistemləri, strateji planlama, məlumatın analizi*

Khalida Atakishiyeva

Azerbaijan State University of Economics
Master student

<https://orcid.org/0009-0007-9513-5803>
atakishiyeva.khalida.2023@unec.edu.az

The Role and Importance of Information Support in Solving Business Problems

Abstract

In the modern business world, making the right decisions is crucial for the success of enterprises. The accuracy of these decisions largely depends on the quality and accessibility of information. Information assurance helps businesses obtain accurate and timely data. If information is not provided on time and correctly, the business may lose its position in the market. Information is not just about collecting data; it also involves analyzing and utilizing it properly.

Information assurance helps solve business problems in areas such as finance, operations, and strategy. Incorrect or missing information can put a business at risk.

Modern information systems, such as ERP, CRM, and BI systems, centralize data and provide managers with accurate, real-time information.

These systems help managers make evidence-based decisions. For example, sales statistics and customer feedback assist leadership in making the right decisions. At the same time, proper data analysis is crucial for strategic planning, as it is necessary for setting long-term goals and assessing risks.

Information assurance also allows businesses to identify and address challenges in a timely manner. For instance, when sales decline or financial costs rise, well-structured information systems quickly identify these problems and provide solutions. This enables companies to move from reactive to proactive management, helping them become more agile and competitive.

Keywords: *Information provision, business decisions, information systems, strategic planning, data analysis*

Giriş

Müasir biznes dünyasında düzgün qərarların qəbul edilməsi hər bir müəssisənin uğuru üçün həlledici rol oynayır. Qərarlar müəssisənin gələcəyini müəyyən edir və nəticədə ya uğura, ya da uğursuzluğa səbəb ola bilər. Bu qərarların effektivliyi isə birbaşa informasiyanın keyfiyyəti və əlçatanlığı ilə bağlıdır (Laudon & Laudon, 2020).

İnformasiya təminatı-satışdan tutmuş strateji planlaşdırmaya qədər-müəssisənin hər bir sahəsində düzgün və vaxtında məlumat əldə olunmasını təmin edir. Əgər məlumatlar vaxtında və dəqiq şəkildə təqdim olunmazsa, müəssisə bazarda mövqeyini qorumaqda və rəqabətə davam gətirməkdə çətinlik çəkə bilər (Laudon & Laudon, 2019, Porter, 1985).

İnformasiya sadəcə məlumatın toplanması və saxlanması demək deyil onun effektiv təhlili və istifadəsi də böyük əhəmiyyət daşıyır. Biznes problemlərinin-istər maliyyə, istərsə də əməliyyat sahəsində-düzgün həlli üçün mötəbər və başa düşülən məlumat vacibdir (Chaffey, 2019). İnformasiya çatışmazlığı və ya yanlış informasiyanın istifadəsi isə müəssisəni riskə ata və hətta böhrana sürükləyə bilər (Davenport, 2018, Turban, Volonino & Wood, 2020).

Bu məqalədə informasiya təminatının biznes problemlərinin həllində oynadığı rol və əhəmiyyəti geniş şəkildə izah ediləcək. Eyni zamanda informasiya sistemlərinin biznesdə hansı sahələrdə müsbət təsir yaratdığı və məlumatların düzgün istifadəsi üçün tətbiq olunan metodlar da müzakirə ediləcək (Davenport, 2018, Hinton & Salakhutdinov, 2006).

Tədqiqat

İnformasiya təminatı nədir? Tərif və anlayış. İnformasiya təminatı-idarəetmə qərarlarının qəbul olunması üçün tələb olunan dəqiq, tam, vaxtında və etibarlı məlumatların toplanması, işlənməsi və paylaşılması prosesidir. Bu proses yalnız texniki məlumatlarla məhdudlaşmır: o, həm də məlumatın məqsədyönlü şəkildə istifadə olunmasını nəzərdə tutur.

Müasir biznes mühitində informasiya, artıq sadəcə yardımçı vasitə deyil-o, strateji resurs kimi qiymətləndirilir. İnformasiya müəssisənin istənilən qərarının arxasında dayanan əsas dayaqlardan biridir. Bir çox tədqiqatçılar informasiya təminatını təşkilatın “beyin mərkəzi” adlandırırlar (Laudon & Laudon, 2020).

İnformasiyanın keyfiyyəti və ona vaxtında çıxış imkanı, müəssisənin planlaşdırma, idarəetmə və nəzarət funksiyalarına birbaşa təsir göstərir. Məsələn, düzgün informasiya təqdim olunmazsa, məhsul istehsalı, satış proqnozları və ya risklərin qiymətləndirilməsi ilə bağlı qərarlar ya gecikir, ya da yanlış istiqamətdə verilir. Bu səbəbdən informasiya təminatı, müəssisənin həm gündəlik fəaliyyəti, həm də uzunmüddətli inkişaf strategiyası üçün vacib elementdir (Turban et al., 2020).

İnformasiya sistemləri və texnologiyalarının rolu. İnformasiya təminatının effektiv şəkildə həyata keçirilməsi bu gün, demək olar ki, texnologiyasız mümkün deyil. Əgər əvvəllər məlumatlar əsasən kağız daşıyıcılar və şifahi kommunikasiya vasitəsilə idarə olunurdusa, müasir dövrdə rəqəmsal informasiya sistemləri və texnologiyalar bu prosesi daha sürətli, dəqiq və etibarlı edir.

Müəssisələrdə geniş istifadə olunan ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management) və BI (Business Intelligence) sistemləri biznes proseslərini birləşdirir və bütün məlumatları mərkəzləşdirilmiş şəkildə idarə etməyə imkan verir (Kalakota & Robinson, 2001, Stair & Reynolds, 2021). Bu sistemlər, yalnız məlumat toplamaqla kifayətlənmir, eyni zamanda həmin məlumatların analiz olunaraq qərar vericilərə vizual və praktik formada təqdim olunmasına da kömək edir (O'Brien & Marakas, 2011).

Beləliklə, rəhbərlik istənilən anda-yəni real vaxtda-şirkətin satış vəziyyəti, müştəri davranışı və ya istehsal səmərəliliyi ilə bağlı məlumat əldə edə bilər. Məsələn, satışlarda azalma müşahidə olunarsa, sistem bunu dərhal göstərir və rəhbərlik operativ şəkildə tədbir görə bilər. Bu isə biznesin reaksiya sürətini artırır, rəqabət qabiliyyətini isə gücləndirir.

Informasiya texnologiyaları həm də problemlərin səbəblərini daha tez aşkarlamağa və daha effektiv həll yolları hazırlamağa şərait yaradır. Texnologiyanın bu şəkildə istifadəsi, müəssisəyə bazar dəyişikliklərinə adaptasiyanı asanlaşdırır və strateji qərarların daha sağlam əsaslar üzərində qurulmasına imkan verir (Turban et al., 2020).

Nəticə etibarilə, informasiya sistemləri müasir biznesdə artıq sadəcə "dəstək vasitəsi" deyil, onlar bir çox hallarda biznesin özəyini təşkil edir. Bu sistemlər olmadan rəqabət mühitində uğur qazanmaq və çevik idarəetmə təmin etmək demək olar ki, mümkünsüzdür.

Informasiya təminatının biznes qərarlarında rolu. Hər bir biznes qərarının arxasında ya bir fürsət, ya da bir problem dayanır. Bu qərarların uğurlu və nəticəverici olması üçün rəhbər şəxslərin əlində dəqiq, dolğun və etibarlı informasiya olmalıdır. Əks halda, qəbul edilən qərarlar riskli, təsirsiz və bəzən də biznes üçün zərərli olur.

Müasir dövrdə müəssisələr artıq intuisiya ilə deyil, dəlillərə əsaslanan qərarvermə (evidence-based decision making) modelindən istifadə edirlər (O'Brien & Marakas, 2011). Bu yanaşma isə yalnız güclü və sistemli qurulmuş informasiya təminatı ilə mümkündür (Laudon & Laudon, 2019, Laudon & Laudon, 2020). Rəhbərlik, planlaşdırma, maliyyə, marketinq, insan resursları və digər sahələrdə qərar qəbul edərkən müxtəlif məlumat mənbələrindən istifadə edir-satış hesabatları, müştəri rəyləri, bazar analizləri və s. (McKinsey & Company, 2020). Bu məlumatların düzgün və vaxtında təqdim olunması informasiya təminatının əsas funksiyalarındandır.

Məsələn, bir şirkət yeni məhsul təqdim etməyi planlaşdırırsa, bu qərarın bazarda necə qarşılanacağını əvvəlcədən təxmin etməlidir. Bunun üçün tarixi satış məlumatları, müştəri ehtiyaclarının analizi, rəqiblərin strategiyaları kimi informasiya növləri diqqətə alınır. Bu məlumatlar düzgün təhlil olunmadıqda, məhsul uğursuz olur və bu da şirkət üçün maddi və reputasiya baxımından ciddi itkilər yarada bilər (Smith & Zook, 2011, Davenport, 2018).

Digər bir nümunə maliyyə qərarları ilə bağlıdır. Əgər informasiya təminatı vasitəsilə xərclərin artım səbəbləri və gəlir mənbələrinin effektivliyi dəqiq analiz olunarsa, rəhbərlik daha düzgün büdcə siyasəti həyata keçirə bilər. Informasiya sistemi bu prosesi sadələşdirir, çünki bütün göstəriciləri bir arada təqdim edərək həm ümumi mənzərəni göstərir, həm də detallara enməyə imkan verir (Turban et al., 2020).

Bundan əlavə, informasiya təminatı strateji planlaşdırmada da böyük rol oynayır. Uzunmüddətli məqsədlərin müəyyən olunması, bazar risklərinin qiymətləndirilməsi və potensial investisiyaların təhlili kimi məsələlər informasiya olmadan mümkün deyil. Beləliklə, informasiya təminatı sadəcə cari fəaliyyətə deyil, həm də gələcəyə yönəlmiş qərarlara təsir edir.

Sonda qeyd etmək lazımdır ki, informasiya sistemləri və düzgün qurulmuş informasiya təminatı, şirkətlərin daha çevik, ağıllı və uğurlu qərarlar qəbul etməsinə şərait yaradır. Bu isə birbaşa biznesin dayanıqlılığına və rəqabət qabiliyyətinə təsir edir (Laudon & Laudon, 2020).

Informasiya təminatının biznes problemlərinin həllində praktik əhəmiyyəti. Real biznes mühitində müəssisələr hər gün müxtəlif çətinlik və maneələrlə qarşılaşır. Bəzən bu, texniki xətalər və ya əməliyyat gecikmələri kimi gündəlik məsələlər olur, bəzən isə satışların kəskin azalması, maliyyə sıxıntıları və ya müştəri itkiləri kimi daha ciddi problemlərlə bağlı olur. Bütün bu hallarda

problemə düzgün yanaşmaq və onu vaxtında müəyyən edib həll etmək üçün əsas alət-informasiya təminatıdır (McKinsey & Company, 2020; Turban et al., 2020).

Təsəvvür edək ki, bir şirkət satışlarının son aylarda azalmasından narahatdır. Əgər şirkətdə düzgün informasiya sistemi qurulubsa, satış statistikası, müştəri davranışları, reklam kampaniyalarının effektivliyi və rəqib fəaliyyəti kimi məlumatlar dərhal analiz edilə bilər. Bu analiz nəticəsində satışların hansı bölgədə, hansı məhsul üzrə və hansı səbəblərlə düşdüyü müəyyənləşdirilir və rəhbərlik bu məlumat əsasında düzgün tədbirlər görür (Stair & Reynolds, 2021).

CRM (Customer Relationship Management) sistemləri də bu məsələdə effektivdir. Müştərilərin keçmiş alış davranışları, onlardan gələn şikayətlər və ya sorğular düzgün təhlil olunduqda, müştəri itkilərinin səbəbi aşkarlanır və loyallıq strategiyaları qurula bilər (Kalakota & Robinson, 2001). Beləliklə, problem sadəcə qeydə alınmır, həll üçün konkret addımlar da atılır.

Başqa bir misal maliyyə sahəsindədir. Əgər bir şirkətin xərcləri gözlənilmədən artırsa, bu artımın səbəbini yalnız etibarlı və strukturlaşdırılmış maliyyə informasiyası ilə tapmaq mümkündür. Məsələn, hansı şöbədə artıq xərc var, hansı layihə gözləniləndən çox resurs istifadə edir və s. Bu cür analizlər olmadan aparılan maliyyə qərarları təsadüfi və riskli olur bilər (Laudon & Laudon, 2019).

Informasiya təminatı eyni zamanda idarəetmə proseslərini şəffaflaşdırır və nəzarəti asanlaşdırır. Məsələn, işçi performansını izləyən sistemlər vasitəsilə rəhbərlik bilavasitə hansı əməkdaşın hansı tapşırıqları necə yerinə yetirdiyini görə bilər. Gecikmələr və ya keyfiyyətsiz işlər tez aşkara çıxarılır, bu da ümumi məhsuldarlığa müsbət təsir göstərir (O'Brien & Marakas, 2011).

Daha da önəmli, informasiya təminatı rəhbərliyə sadəcə mövcud problemləri həll etməyə deyil, problemlərin qarşısını qabaqcadan almağa da imkan yaradır. Risklərin erkən mərhələdə müəyyən edilməsi və profilaktik tədbirlərin görülməsi, şirkəti daha sabit və rəqabətə davamlı edir (Davenport, 2018).

Bir sözlə, informasiya təminatının praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, o, şirkətləri reaktiv deyil, proaktiv idarəetməyə keçirir. Yəni müəssisələr yalnız baş verənlərə cavab vermir, eyni zamanda mümkün risklərə hazır olur və dəyişikliklərə vaxtında adaptasiya olur.

Nəticə

Biznesin uğuru təkcə yaxşı ideyadan və ya keyfiyyətli məhsuldan asılı deyil. Uğur həm də vaxtında doğru qərar vermək bacarığı ilə bağlıdır. Düzgün qərar vermək isə yalnız dəqiq və etibarlı məlumat əsasında mümkündür. Bax, informasiya təminatı burada əsas rol oynayır. İnformasiya sistemləri şirkətə sadəcə məlumat vermir, həm də bu məlumatları necə istifadə edəcəyini göstərir. Gündəlik əməliyyatlardan tutmuş strateji planlamaya qədər hər mərhələdə rəhbərliyə yol göstərir. Satışların səbəbsiz azaldığını, ya da müştərilərin nədən narazı qaldığını bu sistemlər olmadan anlamaq, demək olar ki, mümkün deyil (Smith & Zook, 2011).

Təbii ki, hər texnologiyanın tətbiqində olduğu kimi, burada da müəyyən çətinliklər var. Amma düzgün yanaşma və vaxtında atılan addımlarla bu problemlər aradan qalxır. Üstəlik, bu gün informasiya təminatı artıq lüks deyil-zərurətdir. İstər kiçik biznes olsun, istər böyük korporasiya-həm informasiyaya əsaslanaraq idarəetməni daha ağıllı edə bilər.

Ədəbiyyat

1. Chaffey, D. (2019). *Digital Business and E-Commerce Management* (7-ci nəşr). Pearson Education.
2. Davenport, T.H. (2018). *The AI Advantage: How to Put the Artificial Intelligence Revolution to Work* MIT Press.
3. Hinton, G., & Salakhutdinov, R. (2006). *Reducing the Dimensionality of Data with Neural Networks*. Science.
4. Kalakota, R., & Robinson, M. (2001). *E-Business 2.0: Roadmap for Success*. Addison-Wesley.

5. Laudon, K.C., & Laudon, J. P. (2019). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm* (14-cü nəşr). Pearson Education.
6. Laudon, K.C., & Laudon, J. P. (2020). *Essentials of Management Information Systems* (13-cü nəşr). Pearson Education.
7. McKinsey & Company. (2020). *Future of Work in the Digital Age*. McKinsey Global Institute.
8. O'Brien, J.A., & Marakas, G. M. (2011). *Management Information Systems* (10-cu nəşr). McGraw-Hill Education.
9. Porter, M.E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
10. Smith, P.R., & Zook, Z. (2011). *Marketing Communications: Integrating Offline and Online with Social Media* (5-ci nəşr). Pearson Education.
11. Stair, R., & Reynolds, G. (2021). *Principles of Information Systems* (14-cü nəşr). Cengage Learning.
12. Turban, E., Volonino, L., & Wood, G. (2020). *Information Technology for Management: Digital Strategies for Insight, Action, and Sustainable Performance* (9-cu nəşr). Wiley.

Daxil oldu: 13.01.2025

Qəbul edildi: 24.04.2025